

**TURUN
YLIOPISTO**
Kauppakorkeakoulu

TVL 35 b §:n vaikutus kapitalisaatiosopimusten verotukseen

Yritysjuridiikka,
Laskentatoimen ja rahoituksen laitos
Kandidaatintutkielma

Laatija:
Sisu Maunu

Ohjaaja:
Prof. Reijo Knuutinen

20.4.2026
Turku

Opiskelijan lausunto tekoölyn käytöstä tähän tutkielmaan liittyen:

En ole käyttänyt tekoölyä hyödyntäviä työkaluja tätä tutkielmaa kirjoittaessani.

Olen käyttänyt tekoölyä hyödyntäviä työkaluja tätä tutkielmaa kirjoittaessani. Tämä käyttö on dokumentoitu tutkielman liitteessä. Vakuutan, että tekoölyä käytettiin yliopiston ohjeistuksen mukaisella tavalla.

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Yritysjuridiikka

Tekijä(t): Sisu Maunu

Otsikko: TVL 35 b §:n vaikutus kapitalisaatiosopimusten verotukseen

Ohjaaja(t): Prof. Reijo Knuutinen

Sivumäärä: 34 sivua (+ liitteet 1 sivu)

Päivämäärä: 20.4.2026

Tiivistelmä

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan kapitalisaatiosopimusten verotusta 2020 voimaan tulleen TVL 35 b §:n näkökulmasta. Kapitalisaatiosopimusten suosio on ollut kovassa kasvussa finanssikriisistä lähtien, ja vuosien varrella niihin liittyviä veroetuja on vähitellen karsittu. Erityisesti ulkomaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamia tuotteita on räätälöity varakkaammille sijoittajille, jolloin on tavoiteltu epäsuoraan sijoittamiseen liittyviä veroetuja, säilyttäen kuitenkin suoraan sijoittamiseen liittyvät omistajanoikeudet. TVL 35 b §:n säätämisen taustalla olikin pyrkimys puuttua ulkomaisten vakuutuskuorien avulla harjoitettuun aggressiiviseen verosuunnitteluun, jossa vakuutuksenottajalla säilyi kohde-etuksiin liittyvät omistajanoikeudet.

Tutkimus on toteutettu käyttäen oikeusdogmaattista eli lainopillista metodia. Viime vuosien aikana oikeuskäytäntöä on muodostunut niin korkeimman oikeuden, korkeimman hallinto-oikeuden kuin keskusverolautakunnan toimesta. Lisäksi lähdeaineistona on käytetty Verohallinnon tekemiä selvityksiä ulkomaisiin vakuutuskuoriin liittyen sekä Verohallinnon syventävää vero-ohjetta kapitalisaatiosopimuksiin liittyen. Ulkomaisten vakuutusyhtiöiden kautta otettujen kapitalisaatiosopimusten verotukseen syvennytään edellä mainittujen lisäksi tarkastelemalla OECD:n malliverosopimusta, Suomen tekemiä verosopimuksia sekä perehtymällä aiheesta kirjoitettuihin oikeudellisiin artikkeleihin, joista keskeisimpinä nousevat Janne Myllymäen kirjoittamat.

Tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että nykyinen sääntely on kiristänyt ulkomaisiin kapitalisaatiosopimuksiin liittyvää verotusta erityisesti yleisesti verovelvollisten osalta. Vaikka CRS-tietojenvaihto on parantanut Verohallinnon mahdollisuuksia saada tietoja ulkomaisista vakuutusyhtiöistä otetuista kapitalisaatiosopimuksista, on tietojen hyödyntäminen edelleen resursseja voimakkaasti kuluttavaa ja siihen liittyy riski VML:n oikaisuaikojen päättymisestä. Lisäksi säännöksen soveltamiseen liittyy edelleen oikeudellista epävarmuutta esimerkiksi rajahinnan asettamisen osalta, johon odotetaan KHO:n ratkaisua.

Avainsanat: Kapitalisaatiosopimus, sivuuttamismenettely, läpivirtausperiaate, CRS-tietojenvaihto, TVL 35 b §

SISÄLLYS

Lyhenteet	6
1 Johdanto	7
2 Kapitalisaatiosopimus	10
2.1 Määritelmä ja luonne	10
2.2 Tuottojen verotus TVL 35 §:n mukaan	11
2.3 Havaitut ongelmat	12
2.4 Kotimaisten ja ulkomaisten kapitalisaatiosopimusten erot	14
3 Kapitalisaatiosopimus TVL 35 b §:n mukaan	15
3.1 Yleiskatsaus sivuuttamiseen	15
3.2 Edellytykset	16
3.2.1 Oikeus päättää kohde-etuuteen liittyvän määräys- ja äänivallan käyttämisestä	16
3.2.2 Oikeus päättää kenelle tai millä ehdoilla varallisuus luovutetaan	17
3.2.3 Oikeus päättää kohde-etuutta koskevasta käyttö- tai hallintaoikeudesta	18
3.2.4 Oikeus tehdä varallisuuteen liittyviä toimeksiantoja tai sopimuksia kolmannen kanssa	19
3.3 Nettotuoton laskenta ja tuoton verotus	20
3.4 Suhde VML 28 §:ään	21
4 TVL 35 b §:n soveltaminen rajat ylittävissä tilanteissa	23
4.1 Verotusoikeuden rajat	23
4.2 Tiedonsaannin ja valvonnan haasteet	24
4.3 Verosopimusten rajoittava vaikutus TVL 35 b §:n soveltamiseen yleisesti verovelvollisilla	27
5 Yhteenveto ja johtopäätökset	29
Lähteet	31
Oikeustapaukset	34
Liitteet	35

Lyhenteet

CRS	Common Reporting Standard
EU	Euroopan unioni
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
LähdeVL	Laki rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta 1978/627
OECD	the Organization for Economic Co-operation and Development
TVL	Tuloverolaki 1535/1992
VM	Valtiovarainministeriö
VML	Laki verotusmenettelystä 1558/1995
VSL	Vakuutusopimuslaki 543/1994

1 Johdanto

Vuonna 1920 voimaan tulleessa ensimmäisessä tulo- ja varallisuusverolaissa säädettiin henkivakuutuksista saadut suoritukset rajoituksetta verovapaiksi eli ne olivat kokonaan omaisuuden verotuksen ulkopuolella. Tällöin kysyntä painottui enemmän toimeentulon ja läheisten tulevaisuuden turvaamiseen kuoleman sattuessa, jolloin myös sijoitustoiminta oli vakuutuksilla vähäistä. Vasta 2000-luvulla alkoi sijoitusvakuutusten kautta sijoittaminen lisääntymään voimakkaasti, jota tuki finanssi-kriisin jälkeinen pankkisalaisuuden murtuminen ja tarve uudentilaisille tuotteille anonymiteetin turvaamiseksi.¹

Sijoitussidonnaisten kapitalisaatiosopimusten myynti tuli Suomessa mahdolliseksi vuonna 1995 EU-jäsenyyden myötä, mutta vasta 2010-luvulla niiden markkinointi alkoi luonnollisille henkilöille. Erityisesti sijoitussidonnaisten kapitalisaatiosopimusten suosio sijoittamisessa on ollut nousussa niihin liittyvien verotuksellisten etujen takia, joka on myös ollut keskeinen markkinointikeino kyseisille tuotteille. Ennen vuotta 2020 kyseisten kapitalisaatiosopimusten verokohtelusta ei ollut erikseen säädetty kansallisessa verolainsäädännössä, ja verotus perustuikin pitkälti säästöhenkivakuutuksien verotustavan analogiseen soveltamiseen.²

Sijoitussidonnaisten kapitalisaatiosopimusten suosio onkin kasvanut kovaa vauhtia 2010-luvulla, kun taas laskuperustekorkoisten sopimusten määrä on samalla ajanjaksolla ollut laskusuunnassa. Laskuperustekorkoisissa kapitalisaatiosopimuksissa tuotto määräytyy vakuutusyhtiön lupaaman tuottoprosentin ja sen päälle maksettavan asiakashyvityksen mukaan. Yksityishenkilöiden kapitalisaatiosopimusten yhteismäärä oli vuoden 2025 lopulla noin 14,4 miljardia euroa, josta nykyisin vain alle 10 miljoonaa ovat laskuperustekorkoisia.³ Laskuperustekorkoisten kapitalisaatiosopimusten epäsuosioon on osaltaan saattanut vaikuttaa niiden verotuksen suoriteperusteisuus, kun verotuskäytännössä laskuperustekorko sekä mahdollinen asiakashyvitys on katsottu olleen kertymisvuoden veronalaista tuloa⁴. Tämän takia tutkielmassa tullaan keskittymään vain sijoitussidonnaisiin

¹ Myllymäki 2020, s. 334–339. Tässä tekstissä sijoitusvakuutuksilla viitataan sijoitussidonnaisiin kapitalisaatiosopimuksiin, jotka parhaiten soveltuvat puhtaaseen sijoitustoimintaan.

² HE 275/2018, s. 8–9.

³ Luku perustuu Finanssialan internet-sivulla olevaan tilastoon Vakuutussäästöt 12/2025. Tilastoissa ovat mukana OP-Henkivakuutus, Henki-Fennia, Mandatum Life, Kaleva, Sp-Henkivakuutus, LähiTapiola, Nordea Henkivakuutus ja Aktia Henkivakuutus. Ulkomaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamat kapitalisaatiosopimukset jäävät siis kokonaan tilastojen ulkopuolelle. Kasvua yksityishenkilöiden kapitalisaatiosopimuksissa oli 12,5 % vuodentakaiseen verrattuna.

⁴ HE 275/2018, s. 10.

kapitalisaatiosopimukseen, joilla on pyritty erityisesti ulkomaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamien tuotteiden osalta saavuttamaan merkittäviä veroetuja.

Ulkomaisesta vakuutusyhtiöistä otettujen kapitalisaatiosopimusten verotukseen vaikuttaa luonnollisen henkilön verovelvollisuusasema, joista on mielestäni mielekästä tässä työssä keskittyä yleisesti verovelvollisiin. Rajoitetusti verovelvollisten verotuksen Suomessa estää monissa tapauksissa verosopimus⁵, jonka takia näiden käsittely jätetään tässä työssä vähemmälle huomiolle.

Vuoden 2020 alusta säädettiin voimaan TVL 35 b §, jonka tarkoituksena on puuttua erityisesti ulkomaisten vakuutusyhtiöiden sijoitussidonnaisten vakuutuksiin tarjomiin ratkaisuihin. Kapitalisaatiosopimusten avulla on joissain tapauksissa pyritty säilyttämään suoraan sijoittamiseen kuuluvat omistajan oikeudet samalla, kun on hyödytty välilliseen sijoittamiseen liittyvistä veroeduista⁶.

Tutkielmassa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitä tarkoitetaan TVL 35 b §:n mukaisilla omistajan oikeuksilla?
2. Millaisissa rajat ylittävissä tilanteissa Suomella on verotusoikeus kapitalisaatiosopimuksista saatuihin tuottoihin TVL 35 b §:n mukaisesti?

Sijoitusvakuutuksista työ on rajattu koskemaan ainoastaan yksityishenkilöiden tekemiä kapitalisaatiosopimuksia. Hallituksen esityksen mukaan TVL 35 b §:n sääntely on tarkoitettu estämään yksityishenkilöiden keinotekoisluonteisia järjestelyjä, joita erityisesti ulkomaisten palveluntarjoajien osalta on tarjottu. Yritysten osalta verotus pohjautuu taas elinkeinotulon verottamisesta annettuun lakiin ("EVL", 360/1968). Vuonna 2020 EVL:ään lisättiin viittaussäännöt 1 luvun 5 §:n kohtiin 14-15 sekä 2 luvun 8 §:n kohtiin 21-22, joilla TVL 35 §:n ja TVL 35 b §:n mukainen tuoton ja tappion verotus ulotetaan soveltumaan myös elinkeinotoimintaan. Tässä työssä aihe rajataan koskemaan vain luonnollisten henkilöiden tuloverotusta.

Taloudellisilta ja verotuksellisilta etujen osalta kapitalisaatiosopimukset rinnastuvat pitkälti säästöhenkivakuutuksiin, pois lukien perintötilanteisiin liittyvät suunnittelumahdollisuudet, joita ei tässä

⁵ Myllymäki 2021a, s. 157.

⁶ HE 275/2018, s. 19–20.

työssä käsitellä.⁷ Tämän tutkielmassa keskityn TVL 35 b §:n soveltamisalasta vain kapitalitalisaa-tiosopimukseen, joka nähdäkseni soveltuu parhaiten puhtaaseen sijoitustoimintaan. Vasta 2019 kapi-talisaatiosopimuksia alettiin pitää omaisuutena, johon sovelletaan luovutusvoiton ja -tappion vero-tusta koskevia säännöksiä.⁸ Vielä tänäkin päivänä kapitalisaatiosopimusten verotukseen liittyy tiet-tyjä kysymysmerkkejä TVL 35 b §:n soveltamiseen, joihin haetaan korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisua.

Tutkimuskysymykset koskevat voimassa olevaa lainsäädäntöä ja sen tulkintaa, joten näihin kysy-myksiin lähdetään hakemaan vastauksia oikeusdogmaattisin menetelmin. Lähdeaineistona pyrin tässä työssä nojaamaan vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin, joita ovat erityisesti vero- ja vakuu-tuslainsäädäntö. Lisäksi lain esitöistä käsitellään HE 275/2018 ja valtionvarainvaliokunnan mietintö VaVM 37/2018, joiden pohjalta tuloverolakiin lisättiin 35 b §. Myös tuomioistuinratkaisut nousevat soveltuvissa osin esiin, joita tulkitaan lakiin perustuen. Tutkimuksessa käytetään myös aiheesta kir-joitettuja lukuisia artikkeleita. Rajat ylittävien tilanteiden osalta käydään läpi harmaan talouden sel-vitysyksikön tekemiä selvityksiä, jotka pureutuvat erityisesti ulkomaisten vakuutusyhtiöiden tarjo-amiin tuotteisiin ja niihin liittyviin tiedonsaannin haasteisiin. Lisäksi OECD:n julkaisemat materiaa-lit antavat tulkinta-apua kansainvälisiin tilanteisiin liittyvien verotuksellisten kysymysten pohtimi-seen.

⁷ Valtionvarainministeriö 2018 eri sijoitusmuotojen verokohtelu s. 141–142. Kapitalisaatiosopimus taas siirtyy sellaise-naan perilliselle.

⁸ KHO 2019:79. Ks. myös PWC (2019).

2 Kapitalisaatiosopimus

2.1 Määritelmä ja luonne

Kapitalisaatiosopimus tarkoittaa asiakkaan vakuutusyhtiön kanssa tekemää määräaikaista sijoitus-sopimusta, jossa sopimukseen sijoitetut varat pysyvät vakuutusyhtiön hallinnassa. Kyseessä on pitkäaikaiseen säästämiseen ja sijoittamiseen tarkoitettu tuote, jossa varat säilyvät vakuutusyhtiön omistuksessa, ja sijoittajalla muodostuu laskennallinen saatava sijoituksista kertyviin tuottoihin⁹.

Vakuutusluokista annetun lain (526/2008) 18 §:n mukaan kapitalisaatiosopimukset luetaan henkivakuutusluokkaan 6 kuuluviksi, vakuutusteknisiin laskelmiin perustuviksi kertyneen pääoman takaisinmaksua tarkoittaviksi sopimuksiksi. Lain 1 §:n mukaan sen soveltamisalaan kuuluvat suomalaiset henki- ja vahinkovakuutusyhtiöt sekä Suomessa toimivien ETA-alueeseen kuulumattomien valtioiden vakuutusyhtiöt. Oikeudelliselta ja taloudelliselta luonteeltaan sopimuksessa on kyse vakuutusyhtiön ja sijoittajan välisestä rahavelasta ja -saamisesta¹⁰.

Oikeuskäytännössä kapitalisaatiosopimus on rinnastettu määräaikaiseen talletukseen. Korkein hallinto-oikeus on jo vuonna 2006 antamassaan ratkaisussa KHO 2006:667 katsonut työnantajan ja vakuutusyhtiön välisen kapitalisaatiosopimuksen olevan luonteeltaan määräaikaiseen talletukseen rinnastettava¹¹. Sopimuksessa varat kuuluivat vakuutusyhtiölle ja toimitusjohtajalle annettu panttioikeus sopimuksen varoihin ei synnyttänyt hänelle veronalaista etuutta.

Myös vakuutuslaki soveltuu kapitalisaatiosopimukseen sen 4 a §:n viittaussäännöksen perusteella, jonka mukaan vakuutuksenottaja on oikeus irtisanoa sopimus lain 12 §:n perusteella ja saada vakuutusehtojen mukaan laskettu säästöosuus eli takaisinostoarvo. Vakuutus oikeudellisesta määritelmästä huolimatta kapitalisaatiosopimukset eivät kuulu TVL 34.2 §:ssä määriteltyihin

⁹ HE 275/2018, s. 7.

¹⁰ Verohallinto 2023, kohta 3.

¹¹ Ks. myös KHO 2019:79. Toisaalta vuosikirjaratkaisussa KHO 2017:195 on kapitalisaatiosopimukset käyvän arvon määrittelyssä yhdistetty sijoitusrahastoihin talletusten sijaan tuoton ollessa laskennallista ja epävarmaa siihen asti, kunnes varat nostetaan sopimuksesta ulos.

henkivakuutuksiin. Markkinointiteksteissä kapitalisaatiosopimuksista voi esiintyä erinäisiä nimiä kuten säästösopimus, sijoitussopimus sekä varainhoitosopimus¹².

Muista henkivakuutustuotteista poiketen kapitalisaatiosopimuksella ei voi määrätä ketään vakuutettua henkilöä, eikä sillä siten ole myöskään edunsaajaa. Tämän takia kyseessä on aina määräaikainen sopimus, koska mitään yksittäistä vakuutuksen päättävää tapahtumaa ei ole.¹³ Sijoitussidonnaisissa kapitalisaatiosopimuksen tuotto sidotaan valittujen kohde-etuuksien hinnan kehitykseen, joita ei vero- tai vakuutuslainsäädännössä ole erikseen rajattu. Tyypillisiä kohde-etuuksia sopimukseen ovat erilaiset rahastot ja listattujen osakeyhtiöiden osakkeet, mutta vakuutuksen sisälle on voinut tietyissä tapauksissa sijoittaa myös kiinteää omaisuutta sekä listaamattoman yhtiön osakkeita.¹⁴ Verohallinto on ohjeessaan käsitellyt myös kiinteän omaisuuden ja listaamattoman yhtiön osakkeiden luovuttamista osaksi kapitalisaatiosopimusta, joihin sovelletaan tuloverolain luovutusvoittoja koskevia säännöksiä.¹⁵

Sijoitussidonnaisissa kapitalisaatiosopimuksissa vakuutusyhtiö sijoittaa maksuista kertyneet varat sijoittajan toiveiden mukaisesti, sitoen säästöjen arvonkehityksen kyseisiin kohde-etuuksiin. Sijoituskohteiden vaihto on mahdollista verottomasti vakuutuskuoren sisällä kesken sopimuskauden, mutta viime kädessä vaihdoista päättää kuitenkin vakuutusyhtiö varojen omistajana. Kapitalisaatiosopimukset eivät useinkaan ole pääomaturvattuja eivätkä talletussuojan piirissä, joten sopimus voi erääntyä tappiollisena ja vakuutusyhtiön mennessä konkurssiin voi sijoittaja menettää sijoittamansa varat.¹⁶

2.2 Tuottojen verotus TVL 35 §:n mukaan

Ennen vuotta 2020 kapitalisaatiosopimukseen sovellettiin säästöhenkivakuutuksia koskevia säädöksiä. Oikeuskäytännöstä johdetun vakiintuneen käytännön mukaisesti vakuutuksesta saatuja osittaisia takaisnostoja voitiin katsoa pääoman palautukseksi maksettuihin vakuutusmääriin asti.¹⁷

¹² Verohallinto syventävä ohje, kohta 2.1.

¹³ He 2018/275 s. 8.

¹⁴ Itälä 2020, s. 78.

¹⁵ Verohallinto 2023, kohta 10.2.3. Mikäli vakuutuksenottajalla säilyy määräysvalta kyseisiin kohde-etuuksiin, voidaan vakuutus sivuuttaa ja TVL 35 b § tulla sovellettavaksi.

¹⁶ Verohallinto 2023, kohta 2.2–2.32.

¹⁷ Myllymäki 2019, s. 325.

Vakuutuksenottajalla oli siis tosiasiallisesti mahdollisuus nostaa vakuutuksesta ensin sijoitettu pääoma, jolla voitiin entisestään lykätä verotusta.¹⁸ Toisaalta tappiot eivät olleet vähennyskelpoisia.

Vuodesta 2020 alkaen tuloverolaki on sisältänyt nimenomaiset säädökset kapitalisaatiosopimusten verotuksesta. TVL 32.1 §:n mukaan pääomatuloa on kapitalisaatiosopimuksen tuotto ja TVL 34.3 § täsmentää pääomatuloa olevan vain tuotto, jos kapitalisaatiosopimuksen maksuja ei ole aiemmin vähennetty verotuksessa. Myös muita tuloverolain luovutusvoittoa ja -tappiota koskevia säännöksiä sovelletaan kapitalisaatiosopimukseen. TVL 35.1 §:n mukaan kapitalisaatiosopimuksen tuotoksi katsotaan se osuus säästöstä, joka ylittää maksujen määrän, kun taas tappio on 35.3 §:n perusteella vähennyskelpoinen pääomatuloista maksettujen suoritusten määrän alittaessa maksujen määrän. Tuottoa verotetaan vasta sopimuksen päättyessä tai muuten varoja nostaessa ulos vakuutuksesta, joten vakuutuksen sisälle kertynyt tuotto on vakuutusyhtiön tuloa¹⁹.

TVL 45.7 §:n mukaisesti kapitalisaatiosopimukseen ei kuitenkaan voi soveltaa hankintameno-oletta-
maa. Hallituksen esityksessä (275/2018) tätä on perusteltu kapitalisaatiosopimukseen liittyvillä lykkääntymiseduilla suhteessa suoraan omistamiseen sekä sijoitusten moninaisuuteen²⁰.

2.3 Havaitut ongelmat

Suomalaisten vakuutussäästäminen on jo pidempään ollut kovassa kasvussa ja suurimpien suomalaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamissa kapitalisaatiosopimuksissa olevien varojen määrä ylitti 14,4 miljardin euron rajan vuoden 2025 lopulla. Viimeisen kymmenen vuoden aikana säästöjen määrä kapitalisaatiosopimuksissa on yli tuplaantunut.²¹ Myös ulkomaisissa vakuutusyhtiöissä olevat säästöt ovat olleet reippaassa nousussa²². Erityisesti finanssikriisiä seurannut pankkisalaisuuden murtuminen ja tietojenvaihdon parantuminen kasvattivat kysyntää vaihtoehtoisille sijoituspalveluille, jonka seurauksena rahavirta on ohjautunut osittain sijoitusvakuutuksiin kuten kapitalisaatiosopimukset.²³

¹⁸ Tämä oli myös yksi työryhmän havaitsema puute, jonka takia eri sijoitusmuodot haluttiin tuoda verotuksellisesti neutraaliin asemaan. Ks. HE 275/2018 s. 24.

¹⁹ Verohallinto 2023, kohta 6.3.

²⁰ HE 275/2018, s. 28.

²¹ Finanssialan tilasto Vakuutussäästöt 12/2025.

²² Esim. Harmaan talouden selvitysyksikkö, s. 3. Vuonna 2020 Verohallinnolle raportoitiin ulkomaisten vakuutusyhtiöiden toimesta yli 6 miljardin edestä ulkomaisia vakuutussäästöjä, jotka olivat pääosin sijoitussidonnaisia kapitalisaatiosopimuksia ja säästöhenkivakuutuksia.

²³ Harmaan talouden selvitysyksikkö 2022, s. 14.

TVL 35 b § säädettiin nimenomaan ulkomaisissa vakuutuksissa havaittujen räätälöintimahdollisuuksien takia, vaikka viitteitä vastaavista ratkaisuista on havaittu myös suomalaisten vakuutustarjoajien tuotteissa. Ulkomaisiin sijoitusvakuutusten joustavuudesta sijoituskohteina on kertonut se, että niihin on voinut sijoituksena rahan lisäksi siirtää esimerkiksi omistamiaan listaamattoman yhtiön osakkeita, asunto-osakeyhtiön osakkeita, tai muita epälikvidejä sijoituskohteita.²⁴ Sijoittamalla välillisesti vakuutuskuoreen epälikvidejä sijoituskohteita on siis pyritty saavuttamaan suoraan sijoittamiseen liittyvät edut, kuten muuten verotettavaksi tulevien vuokratuottojen tai listaamattoman yhtiön osinkotuottojen verotuksen lykkääntyminen vakuutuksen sisällä. Näennäisesti omistusoikeus kohde-etuksiin on siirtynyt varallisuuseriä hallitsevalle ja omistavalle vakuutusyhtiölle, mutta omistajanoikeudet ovat saattaneet jäädä vakuutuksen omistajalle. Tietyissä tapauksissa on siis hyödynnetty veronormien tarjoamaa liikkumavaraa aggressiivisen verosuunnittelun keinoin, joka lopulta johti yhtenä pääsyynä tuloverolain vuoden 2020 uudistukseen²⁵.

Edellä mainittuja verolainsäädännön aukkoja hyödyntämällä on joissain tapauksissa luotu keinokeisluonteisia järjestelyjä, joilla on pyritty säilyttämään verotuksen lykkääntymiset siirtämällä sijoituskohteet muodollisesti vakuutusyhtiön omistukseen. Tätä taustaa vasten tuloverolakiin lisättiin erityinen verotusmenettelysäännös TVL 35 b §, jos vakuutuksenottaja tosiasiallisesti käyttää tai tällä on mahdollisuus käyttää vakuutuksen omistajalle kuuluvia oikeuksia.²⁶ Verohallinto on myös tunnistanut tapauksia, joissa veronalaisia osinkotuloja on muutettu vakuutuksen sisäisiksi tuotoiksi ulkomaisten sijoitusvakuutusten avulla. Osakeyhtiön osakkeita on pystynyt siirtämään ulkomaiseen sijoitusvakuutukseen, joka taas on lainannut varoja henkilön perustamalle holdingyhtiölle varoja. Holdingyhtiö on näillä varoilla kyennyt ostamaan osakkeet alkuperäiseltä omistajalta.²⁷ Lopputuloksena osingot ovat tulleet holdingyhtiölle verovapaasti (rajoitetusti verovelvollisen yli 10 % omistusosuuden perusteella), kun samalla holdingyhtiön maksamat korot ovat olleet vähennyskelpoisia ja kasvattaneet vakuutuksen takaisinostoarvoa verovelvollisen edunsaajan eduksi.

²⁴ Vakuutuskuoret ja harmaa talous selvitys 1/2022 s. 12–16.

²⁵ Aggressiivista verosuunnittelua ei ole tarkkaan laissa määritelty eikä sille siten löydy yksikäsitteistä määritelmää. Kysymys on verosuunnittelusta, jossa verolaista pyritään etsimään aukkoja tai muita tulkinnanvaraisia kohtia, joita pyritään hyödyntämään lisäämällä järjestelyyn liiketoiminnallisia syitä. Ks. myös Knuutinen (2015).

²⁶ HE 275/2018 s. 1.

²⁷ Harmaan talouden selvitysyksikkö 2022, s. 17.

2.4 Kotimaisten ja ulkomaisten kapitalisaatiosopimusten erot

Suomessa yksityishenkilöille tarjotut kapitalisaatiosopimukset ovat lähestulkoon kaikki sijoitussidonnaisia, joiden sisälle voi tarjoajasta riippuen oman riskinsietokykynsä mukaan valita esimerkiksi sijoitusrahastoja, sijoituskoreja, joukkovelkakirjalainoja, suoria osakkeita ja jopa johdannaisia sekä strukturoituja tuotteita.²⁸ Ulkomailla yksityishenkilöille tarjottavat kapitalisaatiosopimukset ovat harvinaisempia ja räätälöidympiä.²⁹ Jo vuoden 2020 lakimuutoksen esitöissä korostettiin tarvetta TVL 35 b §:n säätämiseksi ulkomaisten palveluntarjoajien tarjoamien vakuutusten räätälöintimahdollisuuksien takia. Tällä viitataan suoraan kyseisen pykälän soveltamisen edellytyksiin eli vakuutusnottajalle kuuluviin omistajanoikeuksiin, joita on havaittu tarjottavan ulkomaisten palveluntarjoajien tarjoamissa kapitalisaatiosopimuksissa ja jotka eivät normaalisti sovellu välilliseen sijoittamiseen. Ulkomaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamia kapitalisaatiosopimuksia on voitu käyttää myös juoksevien tulojen kuten vuokratulojen kanavoimiseen vakuutuskuoren sisälle, joka merkitsee epäneutraalisuutta muihin sijoitusmuotoihin verrattuna.³⁰ Joidenkin ulkomaisten vakuutusyhtiöiden markkinoinnin ytimessä on ollut suoraan sijoittamiseen liittyvän lykkääntymisedun saaminen, jolloin varainhoitajalle on voitu antaa TVL 35 § 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuja toimeksiantoja ilman vakuutusyhtiön lopullista päätäntävaltaa³¹.

Erityisesti Luxembourgin ja Irlannin vakuutusyhtiöt ovat olleet suosiossa niiden vakuutusyhtiöiden tuotteiden räätälöitävyyden ja joustavuuden ansiosta. Joustavuutta tarjotaan esimerkiksi mahdollisuudella maksaa vakuutusmaksut luontaistuotteina, kiinteällä omaisuudella tai noteeraamattoman yhtiön osakkeilla. Erityisesti Luxemburgilaiseen lainsäädäntöön kuuluva ”turvakolmioperiaate” (*Triangle de sécurité*) on merkittävästi sijoittajansuojaa parantava, joilla vakuutusnottajan varat pidetään suojassa.³²

²⁸ Finanssialan tilasto Vakuutussäästöt 12/2025. Varainhoitoyhtiöiden yhteinen lausunto 2019, s. 5.

²⁹ HE 275/2018, s. 9.

³⁰ HE 275/2018, s. 20.

³¹ Verohallinnon asiantuntijalausunto 2019.

³² Itälä 2016, s. 44.

3 Kapitalisaatiosopimus TVL 35 b §:n mukaan

3.1 Yleiskatsaus sivuuttamiseen

Vuoden 2020 alusta tuli voimaan erityissäännös TVL 35 b §, jolla kapitalisaatiosopimus voidaan *sivuuttaa verotuksessa*. TVL 35 b.1 §:n mukaan tuotot verotetaan kyseisissä tapauksissa suoraan verovelvollisen sen verovuoden tulona, jolloin tuotot ovat vakuutusyhtiölle kertyneet ja olleet vakuutusnottajan nostettavissa. TVL 35.1 b §:ssä on lueteltu vakuutusnottajalle mahdollisesti kuuluvat omistajanoikeudet, jotka laukaisevat *eräiden vakuutusten erityisen verotusmenettelyn* eli vakuutuksen rakenteen ohittamisen. Tästä seuraa myös verotuksen lykkääntymisedun menetys³³. Yhtenä hallituksen esityksen tavoitteena oli juurikin rajoittaa sijoitusvakuutuksiin liittyvää lykkääntymisetua ja sitä kautta laajentaa veropohjaa³⁴. Toisaalta kapitalisaatiosopimukset voi edelleen säännöksen voimaantultuakin nähdä olevan sijoitusmuotoneutraalisuuden näkökulmasta hieman edullisemmassa asemassa esimerkiksi sijoitusrahastoihin tai osakesäästötiliin nähden, johtuen kapitalisaatiosopimusten kevyemmästä sääntelystä ja siten laajemmasta sijoituskohteiden valikoimasta³⁵.

Säännöksen soveltumiseen riittää, jos verovelvollisella on ei ole tehokkaasti estetty nosto-oikeutta verovuonna tai hänellä on muuten määräysvalta vaikuttaa tai muuttaa nosto-oikeuksia verovuonna. Oikeuksia ei siis tarvitse olla tosiasiallisesti käyttänyt, jotta kapitalisaatiosopimus voidaan sivuuttaa verotuksessa. Myöskään veronkiertotarkoitusta ei edellytetä, vaan soveltamista arvioidaan objektiivisin kriteerein TVL 35 b § 1. momentissa säädetyin edellytyksin, jotka eivät ole tavallisesti sijoittajille kuulu välillisessä sijoittamisessa³⁶. TVL 35 b §:ää ei siten olisi pidettävä veronkiertämistä estävänä säännöksenä, vaikka sen tarkoituksena onkin ollut puuttua keinotekoisiiin vakuutusjärjestelyihin.

Uuden sääntelyn taustalla oli erityisesti ulkomaisten vakuutusyhtiöiden (eng. *capital redemption policy*) räätälöimät vakuutuskuoret, jotka ovat tarjonneet sijoittajille laajempaa joustavuutta ja anonymiteettiä. Verovelvollisella tarkoitetaan hallituksen esityksen mukaan sitä, joka on oikeutettu nostamaan varoja vakuutuksesta. Säännöksen 1. momentissa luetellaan nämä sivuuttamisenmenettelyn

³³ HE 275/2018, s. 19–20. Lykkääntymisedussa on kyse vakuutusnottajan saamasta korottomasta verolainasta ja veronsaajien korkotappiosta, kun verojen maksamista voi lykätä siihen asti, kunnes varat nostetaan vakuutuskuoren ulkopuolelle. Mikäli varoja ei vakuutusnottajan elinaikana ollenkaan realisoida, tulevat ne verotetuksi pääomatulo-verokantaa alemmalla perintöverokannalla.

³⁴ HE 275/2018, s. 25.

³⁵ Nykänen ja Nieminen 2021, s. 5. TVL 35 b §:stä huolimatta vero- ja vakuutuslainsäädännössä ei ole erikseen rajattu sallittuja vakuutuskuoren sisälle sijoitettavia sijoituskohteita.

³⁶ Veronkiertotarkoituksissa tehtyihin keinotekoisiiin järjestelyihin olisi mahdollista soveltaa VML 28 §, vaikka oikeuskäytännössä sen käyttökynnys onkin asetettu suhteellisen korkeaksi. Ks. tästä luku 3.4.

laukaisevat omistajanoikeudet, jotka eivät tavallisessa välillisessä sijoittamisessa kuulu sijoittajalle. Kapitalisaatiosopimuksia käsitellään yhtenä kokonaisuutena, joten edellytysten täytyessä yhdenkin sijoituskohteen osalta, tulee koko sopimus sivuutettavaksi ja sitä verotetaan TVL 35 b §:n mukaisesti.³⁷ Vakuutuksen sivuuttaminen ei kuitenkaan vaadi 1. momentin mukaisten oikeuksien tosiasiallista käyttöä, vaan jo mahdollisuus niiden käyttämiselle laukaisee sivuuttamismenettelyn ja siten johtaa verotuksen lykkääntymisedun menettämiseen. Mahdollisuus varojen nostamiselle on jo niissä tapauksissa, kun sitä ei ole tehokkaasti sopimuksella estetty tai nosto-oikeudesta on muuten vakuutuksen osapuolten välillä sovittu tai se on sopimuksen teon jälkeen muokattavissa³⁸

TVL 35 b § koskee tilanteita, joissa sijoittaja tai hänen määräämänsä henkilö voi itsenäisesti määrätä vakuutusyhtiön omistamista kohde-etuuksia koskevista oikeuksista, jolloin saavutetaan suoraan sijoittamiseen liittyvät oikeudet, hyötyen samalla välilliseen sijoittamiseen kuuluvista veroeduista. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan ollut rajoittaa vakuutuksenottajan oikeutta valita sijoituskohteita tai muuttaa allokointia kesken sopimuksen, jos kyseiset toimeksiannot annetaan vakuutusyhtiölle eikä toimita vakuutusyhtiön ohi antaen toimeksiannot suoraan kolmannelle osapuolelle.³⁹

3.2 Edellytykset

3.2.1 Oikeus päättää kohde-etuuteen liittyvän määräys- ja äänivallan käyttämisestä

TVL 35 b §:n 1 momentissa on säädetty vakuutuksenottajalle kuuluvista omistajanoikeuksista, joiden käyttömahdollisuus johtaa sivuuttamismenettelyn soveltamiseen:

- 1)
oikeus päättää kohde-etuuteen liittyvän määräys- tai äänivallan käyttämisestä;
- 2)
oikeus päättää siitä, kenelle tai millä ehdoilla kohde-etuutena oleva varallisuus luovutetaan;
- 3)
oikeus päättää kohde-etuutta koskevasta käyttö- tai hallintaoikeudesta;
- 4)
oikeus tehdä kohde-etuutena olevaan varallisuuteen liittyviä toimeksiantoja tai muita kohde-etuuteen liittyviä sopimuksia vakuutusyhtiön puolesta kolmannen osapuolen kanssa.

³⁷ HE 275/2018, s. 50–51.

³⁸ Verohallinto syventävä ohje, kohta 6.9.

³⁹ VaVm 37/2018 vp, s. 9–10.

1 Momentin 1 kohdassa tarkoitetun kohde-etuuteen liittyvän määräys- ja äänivallan käyttäminen voisi lain esitöiden mukaan tulla kyseeseen esimerkiksi käyttämällä osakkeisiin liittyvää äänivaltaa vakuutusyhtiön puolesta tai vastaavasti vakuutusyhtiön käyttäessä äänivaltaa vakuutuksenottajan määräysten mukaisesti. Myös sopimuksen kohde-etuutena olevaan velkakirjaan liittyvien velkojan oikeuksien käyttäminen täyttää kyseisen kohdan määritelmän, joita voisivat olla esimerkiksi maksu-aikatauluista tai velan ehdoista määrääminen.⁴⁰ Kyseiset oikeudet kuuluvat tavallisesti vakuutusyhtiölle kohde-etuuksien omistajana, jolloin jo oikeuksien tosiasiallinen voimassaolo johtaa vakuutuksen sivuuttamiseen ja sitä kautta lykkääntymisedun menettämiseen.

Kohde-etuuteen kuuluvalla ”äänivallan käyttämisellä” voidaan puuttua tilanteisiin, jossa vakuutusmaksu maksetaan luovuttamalla listaamattoman yhtiön osakekanta kapitalisaatiosopimukseen, tarkoituksena pidättää itsellään osakkaalle kuuluvat oikeudet kuten äänioikeuden käyttäminen. Näitä voisi olla myös voitonjaosta päättäminen tai hallituksen jäsenen valinta.⁴¹

3.2.2 Oikeus päättää kenelle tai millä ehdoilla varallisuus luovutetaan

TVL 35 b.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettu *oikeus päättää siitä, kenelle tai millä ehdoilla kohde-etuutena oleva varallisuus luovutetaan* voisi tulla kyseeseen, kun vakuutuksenottajalla on oikeus päättää osakkeen luovutuksesta itselleen tai tämän lähipiiriin kuuluvalla taholle⁴². Tarkoituksena ei ole ollut rajata vakuutuksenottajan oikeutta valita vakuutusyhtiön tuotteista haluamansa kohde-etuudet, joihin sopimuksen arvonkehitys sidotaan, tai tehdä allokaatiomuutospyyntöjä kesken sopimuskauden⁴³.

KHO on julkaisemattomassaan ennakkoratkaisussa 2717/2023 todennut vakuutuksenottajan kapitalisaatiosopimukseen sovellettavan TVL 35 b §:n 1 momentin 2 kohtaa sekä 2 momenttia. Sopimukseen arvonkehitykseen oli tarkoitus liittää vakuutusyhtiön vapailta markkinoilta hankkiman asuinhuoneiston tuotto, johon liittyen hakijalla oli mahdollisuus asettaa lisäehtoja hankinnoille ja luovutuksille sekä määräaika allokaatiomuutosten voimassaoloille. Asiassa ei ollut merkitystä sillä, että kokonaisvaltainen hallinnointi oli ulkoistettu ja lopullinen päätös tuli vakuutusyhtiöltä, joten kyseisessä sopimuksessa vakuutuksenottajalla katsottiin olevan tosiasiallinen mahdollisuus

⁴⁰ HE 275/2018, s. 51.

⁴¹ Myllymäki 2021 Sijoitusvakuutuksen sivuuttaminen verotuksessa, s. 418.

⁴² HE 275/2018, s. 51.

⁴³ VaVM 37/2018 vp, s. 9.

vaikuttaa kohde-etuutena olevan varallisuuden myöhempään luovutukseen. Myös Verohallinto on kapitalisaatiosopimuksia koskevassa ohjeessaan katsonut erilaisten ehtojen asettamisen allokatiomuutoksiin laukaisevan TVL 35 b §:n soveltamisen⁴⁴.

Toisaalta vastoin Verohallinnon tulkintaa Keskusverolautakunta tulkitsi ratkaisussaan KVL 2025/8 rajahintaa koskevan ehdon olevan ehdollinen muutos vakuutusopimukseen, josta ei seurannut vakuutusyhtiön velvollisuutta luovuttaa kohde-etuuksia eikä sopimus siten ollut räätälöity vakuutusnottajalle. Asiasta on valitettu KHO:lle, joten lopullista päätöstä asialle ei ole vielä tullut. Rajahinnan asettaminen kapitalisaatiosopimuksissa vaikuttaisi siis olevan tulkinnanvarainen TVL 35 b §:n soveltamisen osalta, kun Verohallinnolla ja Keskusverolautakunnalla on asiaan eriävät mielipiteet. Sanamuotoja ”millä ehdoin” tiukasti tulkitsemalla voitaisiin myös päätyä tulkintaan, että rajahinnan asettamisella on asetettu lisäehto kohde-etuuksien luovuttamiselle. Toisaalta kohdassa 2 puhutaan vain kohde-etuuksien luovuttamisesta, joten sanamuodon perusteella ei ilmeisesti ole haluttu rajoittaa kohteen hankkimista.

TVL 35 b §:n 1 momentin 2 kohta voisi myös herkästi tulla sovellettavaksi, jos kapitalisaatiosopimuksen arvonkehitykseen liitetään listaamattoman yhtiön osakkeita. Verohallinto on omista selvityksissään tunnistanut jo aiemmin tilanteita, joissa juoksevia tuloja sijoitusasunnoista ja -kiinteistöistä on muutettu verovapaaksi tuloksi sijoittamalla ne sijoitusvakuutuksiin. Kiinteän omaisuuden luovuttamiseen liittyy intressiyhteyden häivyttämisen lisäksi myös muita ongelmia kuten arvostamisen vaikeus, jonka johdosta verotuksessa voidaan esittää keinotekoisia suuria tappioita⁴⁵. Kyseiset kapitalisaatiosopimusten räätälöintimahdollisuudet ovat usein liittyneet ulkomaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamiin sopimuksiin⁴⁶.

3.2.3 Oikeus päättää kohde-etuutta koskevasta käyttö- tai hallintaoikeudesta

Kapitalisaatiosopimus voidaan myös sivuuttaa verotuksessa, jos vakuutusnottajalla on oikeus päättää kohde-etuutta koskeva käyttö- tai hallintaoikeudesta. Tyypillisesti nämä liittyvät rakennuksen tai kiinteistön käyttö- ja hallintaoikeudesta määräämiseen, tai tosiasialliseen mahdollisuuteen määrätä näistä, jotka eivät tyypillisesti kuulu välilliseen sijoittamiseen ja johtavat siten

⁴⁴ Verohallinto ohje, kohta 6.9.2.

⁴⁵ Harmaan talouden selvitysyksikkö 2022, s. 20–22.

⁴⁶ Harmaan talouden selvitysyksikkö 2022, s. 12.

lykkäntymisedun menettämiseen. Verohallinnon näkemyksen mukaan vakuutuksenottajan oikeus vakuutukseen liitetyn kiinteistön vuokraamiseen täyttää TVL 35 b §:n soveltamisedellytykset, jolloin koko vakuutus sivuutetaan⁴⁷. Asuinhuoneistojen ja kiinteistöjen siirtomahdollisuutta vakuutukseen on tarjottu käytännössä ainoastaan ulkomaisten vakuutusyhtiöiden toimesta, jolla on ollut tietyissä tapauksissa mahdollista välttää vuokratulojen verotus kokonaan⁴⁸.

Toisaalta käyttö- ja hallintaoikeudella voidaan lain sanamuotojen perusteella tarkoittaa hyvin monenlaisia kohde-etuuksia, vaikka lain esitöissä tällä onkin pääasiassa viitattu kiinteistöihin. Myös muut arvokkaammat liikennevälineet voisivat kuulua kyseisen kohdan soveltamisalaan, jos vakuutuksen sisälle halutaan sijoittaa esimerkiksi lentokoneiden tai laivojen kaltaisia omaisuuseriä tai aineettomia oikeuksia⁴⁹.

3.2.4 Oikeus tehdä varallisuuteen liittyviä toimeksiantoja tai sopimuksia kolmannen kanssa

Kenties tulkinnanvaraisin näistä neljästä TVL 35 b §:n piiriin kuuluvasta oikeudesta on *oikeus tehdä kohde-etuutena olevaan varallisuuteen liittyviä toimeksiantoja tai muita kohde-etuuteen liittyviä sopimuksia vakuutusyhtiön puolesta kolmannen osapuolen kanssa*.

Lain esitöiden mukaan tällaisia vakuutuksen sivuuttamisen laukaisevia olisi säilytys- tai omaisuudenhoitosopimuksen sekä osto- tai myyntimääräyksen antamista suoraan kolmannelle osapuolelle. Sen sijaan vakuutuksenottajalla voi valita vakuutusyhtiön tuotteista kohde-etuudet, joihin sopimuksen arvonkehitys voidaan sitoa ilman 1 momentin mukaista vakuutuksen sivuuttamismenettelyä.⁵⁰ Lausuntokierroksella palautetta keräsi erityisesti puuttuminen osto- ja myyntimääräyksien antamiseen, kun vakuutuksenottajalle kuuluu kuitenkin oikeus valita vakuutusyhtiön vaihtoehtoista kohde-etuuksia ja muuttaa allokaatiota sopimuksen voimassaoloaikana. Lain esitöissä olleet sanamuotojen ja perusteluiden perusteella voitaisiin self-management -tyyppinen varainhoitokin katsoa TVL 35 b §:n alaiseksi, kun vakuutuksenottaja antaa omaisuudenhoitajalle osto- ja myyntimääräyksiä.⁵¹ Self management -varainhoitomalli saattaisi siis joissain tapauksissa laukaista TVL 35 b §:n

⁴⁷ Verohallinto 2023, kohta 6.9.3.

⁴⁸ Harmaan talouden selvitysyksikkö 2019, s. 48. Lisäksi arvonnousut on voitu tietyissä tapauksissa kotiuttaa pääomatuloveroa alemmalla perintöverokannalla.

⁴⁹ Myllymäki 2020c, s. 420.

⁵⁰ HE 275/2018, s. 51.

⁵¹ Varainhoitoyhtiöiden yhteinen lausunto. Varainhoitomalleista ks. Itälä 2020, s. 80–81.

soveltamisen, jos asiakkaalla katsotaan olevan *oikeus tehdä varallisuuteen liittyviä toimeksiantoja tai sopimuksia vakuutusyhtiön puolesta kolmannen osapuolen kanssa*. Verohallinto on kapitalisaatiosopimuksia koskevassa ohjeessaan katsonut myös ns. konsultatiivisen varainhoidon olevan TVL 35 b §:n soveltamisalan piirissä, mikäli vakuutuksenottaja voi antaa toimeksiantoja suoraan varainhoitajalle⁵².

Toimeksiantojen antamisen osalta TVL 35 b § on siis tarkoitettu sovellettavaksi, mikäli ne annetaan suoraan *kolmannelle osapuolelle*. Kapitalisaatiosopimuksissa osapuolina ovat vakuutusyhtiö ja vakuutuksenottaja, joten säännös soveltuisi siten sanamuotonsa perusteella varainhoitajalle annettuihin toimeksiantoihin. Toisaalta vakuutusyhtiötä edustavaan vakuutusasiamieheen säädöstä ei sovelleta, jos lopullinen päätäntävalta säilyy vakuutusyhtiöllä⁵³.

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksessä KHO 2022:41 antaa konkreettista tulkinta-apua siihen, milloin toimeksiantojen välittäminen *kolmannelle osapuolelle vakuutusyhtiön puolesta* voisi laukaista TVL 35 b §:n soveltamisen. KHO:n ratkaisussa vakuutuksenottajalla ei katsottu olleen oikeutta tehdä toimeksiantoja vakuutusyhtiön puolesta asiamiehenä toimineen pankin kanssa, vaikka allokaatiomuutokset voitiin tietyissä tapauksissa tehdä automatisoidusti ja toimenpidemuutospyyntöt lähettää suoraan pankille. Vakuutusyhtiön kohdevalikoiman sisällä voidaan siis allokaatiomuutoksia tehdä myös automatisoidusti ja kyse on vakuutuksenottajalle kuuluvasta oikeudesta, joka ei laukaista sivuuttamismenettelyä. Mikäli kyseessä ei ollut vakuutusyhtiön hyväksymä sijoituskohde, tuli allokaatiomuutospyyntö yhtiön työntekijöiden käsiteltäväksi ja päätettäväksi, jolloin vakuutuksenottajalla ei TVL 35 b § 2 momentin mukaisesti ollut oikeutta tai tosiasiallista mahdollisuutta 1 momentin 4 kohdan mukaiseen oikeuden käyttämiseen vaan lopullinen päätäntävalta oli vakuutusyhtiöllä.

3.3 Nettotuoton laskenta ja tuoton verotus

TVL 35 b §:n 3 momentti sisältää säännökset veronalaisen tulon laskemisesta kapitalisaatiosopimuksille, kun 1 ja 2 momentin mukaiset edellytykset ovat täyttyneet. Nettotuottoa määriteltäessä bruttotuotosta vähennetään vakuutusyhtiölle aiheutuneet todelliset hankintamenot sekä muut verovuonna kertyneet tulon hankkimisesta aiheutuneet menot, mukaan lukien vakuutusyhtiön maksamat

⁵² Verohallinnon 2023, kohta 6.9.4.

⁵³ Ibid.

lähdeverot. Bruttosuorituksia taas ovat vakuutusyhtiön saamat tuotonluonteiset erät kuten osingot, korot, sijoitusrahastojen voitto-osuudet sekä kohde-etuuksista saadut luovutushinnat⁵⁴.

TVL 35 b §:n 3 momentin mukaan laskennallisia arvonmuutoksia ei huomioida nettotuottoa laskettaessa, joita lain esitöiden mukaan voisi olla esimerkiksi kohde-etuutena olevien arvopapereiden laskennalliset arvonmuutokset. Koska laskennalliset arvonmuutokset joka tapauksessa vaikuttavat sopimuksen säästön määrään, ei verotettava tuotto useinkaan ole sama kuin sopimuksessa oleva säästön määrä.

TVL 35 b §:n soveltuessa kohde-etuuksien tuottoa verotetaan läpivirtausperiaatteen mukaisesti ikään kuin vakuutuksenottaja omistaisi kohde-etuudet suoraan, joka johtaa lykkääntymisedun menettämiseen. TVL 35 b.1 §:n mukaisten edellytysten täytyessä yhdenkin kohde-etuuden osalta koko sopimus sivuutetaan ja kaikkia kohde-etuuksia verovelvollisen tulona sinä verovuonna, kun ne ovat vakuutusyhtiölle kertyneet. Toisaalta nettotuoton ollessa negatiivinen ei verovuoden nettotappiota voi vähentää myöhempien vuosien bruttosuorituksista. Tappiota ei myöskään voisi vähentää muista verovelvollisen tuloista⁵⁵. Tämä eroaa merkittävästi TVL 35 §:n mukaisesti normaalista verotuksesta, jossa sopimuksen päättymisvuonna syntyvä tappio on vähennyskelpoista pääomatuloveroista. TVL 35 b §:n tapauksessa tappio jää siis kokonaan vähentämättä ja lykkääntymisetu saamatta, jolla on soveltuessaan huomattavan kiristävä vaikutus verovelvollisen verotukseen. Myöskään hankintameno-olettamaa ei pääsääntöisesti voida kapitalisaatiosopimuksissa käyttää, mikä ilmenee TVL 45 § 7 momentista. Verohallinto on kuitenkin linjannut TVL 46.1 §:n mukaista hankintameno-olettamaa voitavan käyttää, jos todellista hankintamenoa ei pystytä selvittämään⁵⁶. Sanamuodon perusteella verovelvollisen tulisi siis aktiivisin toimin pyrkiä selvittämään vakuutusyhtiöltä alkuperäiset hankintamenot ennen hankintameno-olettaman käyttöä. Kokonaisuutena TVL 35 b §:n soveltaminen johtaisi huomattavasti normaalitilannetta kireämpään verotukseen, jolloin verotuksessa vakuutuksen epäsuora luonne sivuutetaan ja tuottoja verotetaan kuin kyseessä olisi suora sijoitus.

3.4 Suhde VML 28 §:ään

TVL 35 b § eroaa monessa suhteessa veron kiertämistä koskevan yleissäädöksen VML 28 §:n soveltamisesta. Mikäli asialle annetaan sen varsinaista luonnetta vastaamaton oikeudellinen muoto,

⁵⁴ Myllymäki sijoitusvakuutuksen sivuuttaminen verotuksessa, s. 425.

⁵⁵ HE 275/2018, s. 53.

⁵⁶ Verohallinto ohje, kohta 6.9.5.

menetellään VML 28.1 §:n mukaan käyttäen asian oikeaa muotoa. Näin ollen VML 28 §:n soveltaminen voisi käytännössä tulla sovellettavaksi, jos kapitalisaatiosopimuksella on tavoiteltu lain vastaisten veroetujen tavoittelua ilman riittäviä liiketaloudellisia syitä⁵⁷.

Tiettävästi VML 28 §:ää ei ole kapitalisaatiosopimusten osalta aiemmin sovellettu, vaikka erityisesti ulkomaisten vakuutusyhtiöiden räätälöimien tuotteiden osalta kysymys on ollut esillä⁵⁸. Mahdollisuus VML 28 §:n soveltamiseen on voinut olla tilanteessa, jossa listaamattoman yhtiön osakkeet luovutetaan kapitalisaatiosopimukseen pitäen osakkeisiin liittyvän määräysvallan ja oikeuden lunastaa ne takaisin sopimuksen päätyttyä⁵⁹. Nykyisin tällainen järjestely tosin saattaisi täyttää ainakin TVL 35 b.1 §:n kohdat 1 ja 2, joita soveltamalla vakuutus voidaan sivuuttaa.

Hallituksen esitöissä tarvetta erityissäntelylle perusteltiin TVL 35 b §:n objektiivisten tunnusmerkien kautta, jolloin pykälän soveltamiseen ei tarvittaisi veronkiertotarkoitusta⁶⁰. VML 28 § säilyy edelleen täydentävänä säännöksenä, mikäli TVL 35 b §:n mukaiset objektiiviset tunnusmerkit eivät täydy, mutta järjestelyn voidaan nähdä olevan selvästi keinotekoinen.

⁵⁷ Itälä 2020, s. 82.

⁵⁸ Valtiovarainministeriö 2018, s. 128. HE 275/2018, s.58.

⁵⁹ Verohallinto 2023, kohta 8.1.

⁶⁰ HE 275/2018, s. 50.

4 TVL 35 b §:n soveltaminen rajat ylittävässä tilanteissa

4.1 Verotusoikeuden rajat

Suomessa verovelvollisuus saamistaan tuloista jakautuu yleiseen ja rajoitettuun verovelvollisuuteen, joista ensimmäisiä ovat Suomessa asuvat ja jälkimmäisiä ulkomailla asuvat. Tuloverotuksen kansainvälisestä ulottuvuudesta säädetään tarkasti TVL 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa. Sen mukaan *verovuonna Suomessa asunut henkilö, kotimainen yhteisö, ulkomailla rekisteröity tai perustettu tai rekisteröity yhteisö, jonka tosiasiallinen johtopaikka sijaitsee Suomessa, yhteisetuus ja kuolinpesä täältä ja muualta saamistaan tuloista (yleinen verovelvollisuus)*. Suoraan lainkohtaa soveltaen Suomeen yleisesti verovelvolliset ovat siis velvollisia suorittamaan tänne tuloja myös Suomen ulkopuolelta saamistaan tuloista. Kyseessä on siis maailmanlaajuinen verovelvollisuus, joka näennäisestä helppoudestaan huolimatta on tuonut erilaisia tulkintaerimielisyyksiä korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Tuloverolain 9 §:n 1 momentin 2 kohta täsmentää rajoitetusti verovelvollisen määritelmää, joka on sen mukaan *henkilö, joka verovuonna ei ole asunut Suomessa, sekä muu kuin 1 kohdassa tarkoitettu ulkomainen yhteisö täältä saamistaan tulosta (rajoitettu verovelvollisuus)*. Rajoitetusti verovelvollista verotetaan rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta annetun lain (”LähdeVL”, 627/1978) eli lähdeverolain mukaan. Ulkomailla tuloverolain mukaan asuvat eli rajoitetusti verovelvolliset henkilöt maksavat Suomeen veroa siis vain Suomesta saamistaan tuloista. Näistä on esimerkkiluettelo TVL 10 §:ssä, jota ei voida pitää tyhjentävänä.⁶¹ Esimerkiksi kapitalisaatiosopimus on nostettu listan ulkopuolelta sovellettavaksi etuudeksi, joihin kyseistä pykälää voitaisiin soveltaa.⁶² Soveltamisen edellytyksenä on, että maksajana on suomalainen yhteisö ja varojen hallinnointi on Suomessa. Koska kapitalisaatiosopimuksen tuotto luokitellaan pääomatuloksi, sovelletaan niihin 30 % tai 34 % lähdeveroa, joka on lopullinen ja vähennyskelvoton vero.

Yleisesti ja rajoitetusti verovelvollisen keskeisenä rajanvetona voidaan siis pitää Suomessa asumista, jonka määrittely on sisällytetty TVL 11 §:ään. Henkilön katsotaan asuvan Suomessa, jos hänellä on täällä vakituinen koti ja asunto tai täällä oleskelu on yli kuuden kuukauden mittaista kalenterivuositain laskettuna. Toisaalta Suomen kansalaisiin sovelletaan niin kutsuttua kolmen vuoden

⁶¹ Tämä ilmenee jo kyseisen pykälän johtolauseen muotoilusta ”muun ohessa”.

⁶² Toisaalta verosopimukset estävät useissa tapauksissa sijoitusvakuutusten verottamisen Suomessa, josta ks. luku 4.3.

sääntöä, vaikka edellä luetellut edellytykset eivät täytyisikään. Suomen kansalaista pidetään Suomessa asuvana kolmen vuoden ajan maasta muuton jälkeen muuttovuoden lopusta laskettuna, jollei pystytä todistamaan olennaisten siteiden katkeamista.

Nimenomaan Suomessa asumista ja kuuden kuukauden asumisen määritelmiä ja tulkintoja on jouduttu lukuisissa tapauksissa ratkomaan eri oikeusasteissa, jolloin turvaututaan tarkkoihinkin todisteluihin vuosien ajalta. KKO:n ratkaisussa 2024:27 oli kyse luovutusvoiton verottamisesta henkilön asuttua 2010-luvulla pitkiä aikoja Kiinassa, mutta omistettuaan samalla Suomesta huoneiston ja omakotikiinteistön. Asian käsittelyyn vaikutti myös vakuutusyhtiöiltä ja kiinalaisilta pankeilta tutkinnan aikana saadut tiedot sekä henkilön kuuluminen rikoksen tekoaikana Suomen sosiaaliturvan piiriin, mitkä osaltaan myös kertovat saatujen tietojen laajuudesta ja asian käsittelyn monimutkaisuudesta ja haasteellisuudesta.

TVL 35 b § mahdollistaa yleisesti verovelvollisten kapitalisaatiosopimuksista saamien tuottojen verotuksen läpivirtausperiaatteella, mikäli verovelvollisella on tosiasiallinen oikeus käyttää 1 momentissa tarkoitettuja oikeuksia. Toisaalta tulee ottaa huomioon ulkomaisesta vakuutusyhtiöstä otetun kapitalisaatiosopimuksen oikeudellinen rinnastettavuus eli tuotteiden sisällöllinen samankaltaisuus. Koska kapitalisaatiosopimuksille ei verolainsäädännössä ole säästöhenkivakuutuksia vastaavaa TVL 34.2 § määritelmää, tulee sille antaa vakuutus oikeudellinen sisältö⁶³.

4.2 Tiedonsaannin ja valvonnan haasteet

TVL 35 b §:n 2 momentin mukaan tuotot voidaan verottaa verovelvollisen tulona niiden kertymisvuonna, jos vakuutuksenottaja on käyttänyt siinä lueteltuja oikeuksia tai niistä on sopimuksessa sovittu. Lisäksi tosiasiallinen mahdollisuus oikeuksien käyttöön johtaa sivuuttamismenettelyn soveltamiseen. Tietojenvaihdon laajennuttua ja pankkisalaisuuden murruttua finanssikriisin jälkeen, ovat entiset tiukan pankkisalaisuuden maat alkaneet markkinoimaan sijoitusvakuutuksia vastaaviin tarkoituksiin. Tällä on mahdollistettu joissain tapauksissa tulojen salaamista, varojen kätkemistä velkojilta ja verotuksen ilmoituslainlyönnin ilmi tulemisen estäminen automaattisen tietojenvaihdon parannuttua.⁶⁴

VML 7 §:n mukaan verovelvollisen on ilmoitettava omat tulonsa, niistä tehtävät vähennykset ja muut tiedot varoistaan ja veloistaan sekä muut verotukseen vaikuttavat tiedot. Ilmoitusvelvollisuuden kuuluu VML 10 § 2 momentissa luetellut varat kuten kiinteistöt ja huoneistot sekä osuudet

⁶³ Myllymäki 2021, s. 155.

⁶⁴ Harmaan talouden selvitysyksikkö 2022, s. 19–21.

avoimista yhtiöistä ja kommandiittiyhtiöistä ja erät muut varat, mutta ei kuitenkaan ulkomaiset kapitalisaatiosopimukset. Verohallinto voi kuitenkin pyytää täydentäviä tietoja VML 11 §:n perusteella sijoitusvakuutuksista, jolloin tietoja on täydennettävä. Sivullisen tiedonantovelvollisuudesta taas säädetään VML 15-17 §:ssä, mutta käytännössä se koskee vain Suomessa kiinteän toimipaikan omaavia tai yleisesti verovelvollisia vakuutusyhtiöitä. Ilmoitusvelvollisuus ei siis koske vakuutusyhtiöitä, joiden kiinteä toimipaikka on Suomen ulkopuolella eikä Suomessa ole myöskään kyseisen yhtiön sivuliikettä⁶⁵.

OECD:n kehittämä CRS (Common Reporting Standard) luokittelee tietyt vakuutusyhtiöt raportointivelvollisiksi finanssitolilaitoksiksi (”specified insurance companies”), joiden pohjalta ulkomaisista vakuutuskuorista on vuodesta 2017 lähtien tullut Verohallinnolle tietoja.⁶⁶ Automaattisen finanssitolitietojenvaihdon myötä tiedonsaanti ei enää ole pelkästään verovelvollisen tai ulkomaisen vakuutusyhtiöiden tietojen varassa. Toisaalta tiedot tulevat Verohallinnolle vasta verovuotta seuraavan vuoden syksyllä, eikä tietoja usein ehditä hyödyntämään ennen verotuksen kolmen vuoden oikaisujan päättymistä⁶⁷. Käytännössä kyseiset tiedot eivät kuitenkaan usein ole riittäviä verotuksen perustaksi, joten yksilöityjä pyyntöjä lisätiedoista tarvitaan edelleen, millä on merkittävä työllistävä vaikutus Verohallinnolle ulkomailla olevien sijoitusvakuutuksen suuren määrän takia. CRS:n nojalla Verohallinto saa käyttöönsä vertailutietoja vakuutussijoitusten voimassaolosta, vuoden lopun saldosta sekä takaisinostoista, mutta ei esimerkiksi veronalaisen tuoton osuudesta TVL 35 §:n soveltamisen tueksi.⁶⁸ Myöskään vakuutuksen sivuuttaminen voi näiden tietojen perusteella olla haastavaa, kun tietoja sopimuksen ehdoista ei saada ilman lisäselvityksiä eikä sitä kautta päästä arvioimaan vakuutuksenottajan mahdollisuutta käyttää kohde-etuksille kuuluvia omistajan oikeuksia. Näin ollen määräysvaltaa osoittavat TVL 35 b §:n oikeudet jäävät myös CRS-tietojenvaihdon ulkopuolelle, mikä voi tehdä vakuutuksen sivuuttamisesta haastavaa tai ainakin huomattavia resursseja vaativaa.

Verotuksen oikaisujan päättyminen on siis merkittävä ongelma, jolloin iso osa ulkomaisten vakuutusyhtiöiden kautta saaduista kapitalisaatiosopimusten tuotoista ei ehdi verotuspäätöksille. Toisaalta VML 56 a §:n perusteella Verohallinto voi jatkaa oikaisuaikaa yhdellä vuodella, jos se on saanut poikkeuksellisen myöhään joko *toiselta viranomaiselta* tai *verovelvolliselta* tietoja tuloista tai verovelvollinen on olennaisesti vaikeuttanut valvontatoimien suorittamista. VML 56 b § 3 kohdan

⁶⁵ Harmaan talouden selvitysyksikkö 2022, s. 30.

⁶⁶ KMPG 2016.

⁶⁷ Harmaan talouden selvitysyksikkö 2022, s. 3–6. Kolmen vuoden oikaisuaika perustuu VML 56 § 2 momenttiin.

⁶⁸ Harmaan talouden selvitysyksikkö 2022, s. 37–39.

mukaan oikaisuaika on kuusi vuotta, jos tieto on saatu *kansainvälisessä tietojenvaihdossa muutoin kuin automaattisessa tietojenvaihdossa*. Tällä perusteella esimerkiksi virka-apupyynnöinä tai spontaanisti tapahtuvina tietojenvaihtoina saaduille tiedoille oikaisuaika olisi pidempi.

Valvonnan ja tiedonsaannin rakenteellista haasteista sekä vakuutuslaitosten avulla toteutetuista keinotekoisista järjestelyistä kertoo myös KHO:n ratkaisu 2021:63. Käsiteltävänä oli luonnollisen henkilön osakkeiden luovutuksesta saaman luovutustappion purkaminen, koska mainittua vuonna 2013 tekemää vakuutushakemusta Luxemburgilaisesta vakuutusyhtiöstä ei oltu hyväksytty ja aiempi verotuspäätös perustui siis sopimukseen, jota ei ollut olemassa. Verohallinto sai tiedon vakuutushakemuksen hylkäämisestä vasta 2019 Luxemburgin veroviranomaisille lähetetyn virka-apupyynnön nojalla, jolloin aiemmat päätökset verotuksesta voitiin purkaa hallintokäyttölain 63 § 1 momentin 2 ja 3 kohdan⁶⁹ edellytyksillä. Kyseisten kohtien mukaan aiempi päätös voidaan purkaa, jos 2) jos päätös perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen tai erehdykseen, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen tai 3) jos asiaan on tullut sellaista uutta selvitystä, joka olisi olennaisesti voinut vaikuttaa päätökseen, eikä hakijasta johdu, että uutta selvitystä ei ole aikanaan esitetty. Hakijan oli katsottu antaneen vilpillisessä mielessä virheellistä tietoa sopimuksen voimassaolosta aiemmissä oikaisuvaatimuksissaan, joten verotus palautettiin Verohallinnolle uudelleen käsiteltäväksi.

Tapaus korostaa vakuutuslaitoksiin liittyviä valvonnan haasteita, vaikka järjestely olisi selvästi keinotekoinen ja tehty veronkiertämistarkoituksessa. Mikäli järjestely olisi ollut todellinen ja sopimus olisi syntynyt, olisi TVL 35 b §:n mukainen arviointi voinut tulla kyseeseen, mikäli objektiiviset tunnusmerkit olisivat täyttyneet ja kyseinen sääntely olisi ollut voimassa. VML 28 §:n käyttömahdollisuutta ei kyseisessä tuomiossa punnittu, mutta asiassa voisi tulla kyseeseen myös veronkorotuksen määrääminen, joka verovuoden 2013 voimassa olleiden säännösten perusteella olisi 0–30 prosentin lisäys verotettavaan tuloon, jos Verohallinto kokee annettujen tietojen ja selvitysten olleen puutteellisia tai jätetty kokonaan antamatta⁷⁰.

⁶⁹ Laki on sittemmin kumottu lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ("Hallintoprosessilaki", 808/2019), jossa vastaavat ylimääräiset muutoksenhakekeinot on kirjattu 117 § 1 momentin kohtiin 2 ja 3.

⁷⁰ Lindgren 2021, s. 597.

4.3 Verosopimusten rajoittava vaikutus TVL 35 b §:n soveltamiseen yleisesti verovelvollisilla

TVL 35 b §:n säätämisen taustalla on ollut halu puuttua ulkomaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamiin räätelöityihin kapitalisaatiosopimuksiin. Tällöin joudutaan huomioimaan verosopimusten vaikutus, joilla on Suomen verotusoikeutta supistava vaikutus ja tietyissä tilanteissa voidaan estää TVL 35 b §:n mukainen verotus, vaikka säännöksen objektiiviset tunnusmerkit täyttyisivätkin. Pääsääntöisesti verosopimuksissa ei ole määräyksiä kapitalisaatiosopimuksia koskevan tulon verotuksen jakamisesta, joten niihin sovelletaan OECD 21 artiklaa erikseen mainitsemattoman tulon määräyksiä⁷¹. Suomen kansallisessa lainsäädännössä ei myöskään ole erityisiä säädöksiä koskien ulkomaisia sijoitusvakuutuksia. Tämän vuoksi rajat ylittävissä tilanteissa tulisi myös selvittää ulkomaisesta vakuutusyhtiöstä otetun kapitalisaatiosopimuksen oikeudellinen rinnastettavuus, jotta siihen voidaan Suomen lainsäädäntöä.⁷² Toisin kuin säästöhenkivakuutukset, jotka on määritelty TVL 34.2 §:ssä, ei kapitalisaatiosopimuksille ole vastaavaa määritelmää verolainsäädännössä. Vakuutuslainsäädännössä taas kapitalisaatiosopimukset on luokiteltu⁷³. Lisäksi lain esitöistä ilmenee, että sääntelyä on tarkoitus soveltaa ulkomaisiin kapitalisaatiosopimuksiin (eng. capital redemption policy) riippumatta niiden kansallisesta luokittelusta kansallisessa lainsäädännössä.

Suomen solmimat verosopimukset pohjautuvat OECD:n laatimaan malliverosopimukseen, jonka 21 artiklan 1 kohdan mukaan muu tulo verotetaan verovelvollisen asuinvaltiossa, jos sopimuksessa ei erikseen ole sovittu lähdevaltion verotusoikeudesta⁷⁴. Esimerkiksi Suomen Irlannin ja Luxembourgin välisessä verosopimuksessa artikla 21 mukainen verotusoikeus on annettu asuinvaltiolle, joten yleisesti verovelvollisten tapauksissa Suomella voisi olla oikeus TVL 35 b §:n soveltamiseen. Toisaalta esimerkiksi Suomen ja Viron välinen verosopimus antaa tulon lähdevaltiolle mahdollisuuden verottaa kapitalisaatiosopimuksesta saatuja tuloja⁷⁵, jolloin Suomessa olevan vakuutusyhtiön tulisi periä 30 % suuruinen lähdevero. Mikäli Suomi on kapitalisaatiosopimuksen tuottoja koskien lähdevaltion asemassa, ei verotusoikeutta kuitenkaan yleensä muodostu ja näin ollen myös TVL 35 b § jää useimmissa tapauksissa soveltamatta.

Yleisesti verovelvolliset ovat velvollisia maksamaan Suomeen veroja maailmanlaajuisista tulostaan. Mikäli ulkomaisesta vakuutusyhtiöstä otettu kapitalisaatiosopimus vastaa sisällöltään

⁷¹ Verohallinto 2023, kohta 13.1.

⁷² Myllymäki 2021a, s. 154.

⁷³ Ks. laki vakuutusluokista 18 § ja vakuutusopimuslaki 4 a §.

⁷⁴ OECD 2014.

⁷⁵ Suomi ja Viro 1993.

Suomesta otettuja kapitalisaatiosopimuksia, sovelletaan niihin samoja säännöksiä. Tällöin verotusoikeus tulee jakaa verosopimuksen perusteella asuin- ja lähdevaltion kesken, ja kaksinkertainen verotus poistaa OECD malliverosopimuksen 23 B artiklan mukaisesti. Kyseisen artiklan 1 kohdan mukaan asuinvaltion tulee poistaa kaksinkertainen verotus vähentämällä toisessa valtiossa maksetun veron määrä⁷⁶.

⁷⁶ Ks. Laki kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta 2 §.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuskysymyksenä tälle työlle oli selvittää, *mitä tarkoitetaan TVL 35 b §:n mukaisilla omistajan oikeuksilla sekä millaisissa rajat ylittävissä tilanteissa Suomella on verotusoikeus kapitalisaatiosopimuksista saattuihin tuottoihin TVL 35 b §:n mukaisesti*. Vaikka säännös on ollut jo vuoden 2020 alusta asti voimassa, sisältyy sen soveltamiseen edelleen joitain epäselvyyksiä.

TVL 35 b § on objektiivisiin tunnusmerkkeihin pohjautuva erityissäännös, jota sovelletaan vakuutuksenottajalla ollessa tosiasiallinen mahdollisuus käyttää yhtä tai useampaa 1 momentissa luetelluista omistajan oikeuksista. Säännös ei edellytä veronkiertotarkoitusta toisin kuin VML 28 §, ja soveltuessaan johtaa huomattavasti säännöstä edeltävää aikaa ankarampaan verotukseen. Kapitalisaatiosopimuksen sisällä jo yhdenkin kohde-etuuden antaessa vakuutuksenottajalle vakuutusyhtiölle kuuluvan omistajanoikeuden, sivuutetaan koko sopimus, jolloin verotus tapahtuu kuin kyseessä olisi suora omistus. Nettotuoton laskennassa TVL 35.3 § on suhteellisen ankara, kun negatiivinen nettotuotto jää kokonaan vähennyskelvottomaksi.

TVL 35 b.1 §:ssä luettelut kapitalisaatiosopimuksen sivuuttamisen laukaisemat oikeudet ovat oikeus päättää kohde-etuuteen liittyvästä määräys- ja äänivallasta, oikeus päättää siitä, kenelle tai millä ehdoilla kohde-etuutena oleva varallisuus luovutetaan, oikeus päättää kohde-etuutta koskevasta käyttö- ja hallintaoikeudesta sekä oikeus tehdä kohde-etuutena olevaan varallisuuteen liittyviä toimeksiantoja tai muita kohde-etuuteen liittyviä sopimuksia vakuutusyhtiön puolesta kolmannen osapuolen kanssa. Näistä kohdat 1 ja 3 vaikuttavat olevan suhteellisen selkeitä. Kohtaan 2 liittyen odotetaan edelleen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisua oikeudesta asettaa hintarajaehto kohde-etuuden luovuttamiselle. Kenties eniten keskustelua on kuitenkin herättänyt kohdan 4 tulkinta, jonka voisi lain esitöiden mukaan laukaista osto- ja myyntimääräysten antaminen. Toisaalta on korotettu vakuutuksenottajan oikeutta valita haluamansa kohde-etuudet vakuutusyhtiön tuotteista ja muuttaa allokaatiota sopimuksen aikana. KHO:n ratkaisusta voidaan tulkita osto- ja myyntimääräyksien olevan sallittuja ja niitä voidaan tehdä jopa automatisoidusti, jos lopullinen päätäntävalta säilyy kuitenkin vakuutusyhtiöllä ja kyse on vakuutusyhtiön kohdevalikoimassa olevista tuotteista.

TVL 35 b §:n soveltuessa tuotot verotetaan verovelvollisen sen verovuoden tulona, jolloin ne ovat vakuutusyhtiölle kertyneet läpivirtausperiaatteen mukaisesti. Kapitalisaatiosopimuksen luonne välillisenä sijoittamisen muotona sivuutetaan ja tuotot verotetaan kuin ne olisi omistettu suoraan, joka merkitsee huomattavasti ankarampaa verotusta. Ottaen huomioon kapitalisaatiosopimuksen kiristynyt verotus, on oletettavaa varojen siirtyminen erityisesti ulkomaisista kapitalisaatiosopimuksista kohti perinteisiä varainhoidon

ratkaisuita kuten sijoitusrahastoja. Lain esitöissä ei varsinaisesti peitellä säännöksen tarkoituksena olevan puuttua ulkomaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamiin erityistarpeisiin räätälöityihin kapitalisaatiosopimuksiin. Kyseisiä tuotteita on voinut käyttää perinteisen säästämisen ja sijoittamisen lisäksi monenlaisiin tarkoituksiin, kuten varojen piilottamiseen velkojilta, epälikvidien sijoituskohteiden sijoittamiseen vakuutuskuoren sisälle sekä omistajan oikeuksien säilyttäminen saaden samalla välilliseen sijoittamiseen liittyvät veroedut.

Rajat ylittävissä tilanteissa sääntelyn tehokkuus vaihtelee verovelvollisuusaseman mukaan, joista tässä työssä on keskitytty yleisesti verovelvollisiin. Näissä tapauksissa henkilön asuinvaltio on Suomi, jolloin kapitalisaatiosopimuksiin sovellettava Artikla 21 ei usein estä Suomea verottamasta sopimuksesta saatuja tuloja TVL 35 b §:n mukaisesti. Vastaavasti rajoitetusti verovelvollisilla asuinmaa on jokin muu kuin Suomi, joten useimmissa tapauksissa Suomella ei lähdevaltiona ole verotusoikeutta kapitalisaatiosopimuksista saataviin tuottoihin. OECD:n malliverosopimuksesta poiketen Suomella on joidenkin valtioiden kanssa poikkeavia verosopimuksia Artikla 21 osalta, jolloin Suomella olisi lähdevaltiona mahdollisuus soveltaa TVL 35 b §:ää.

TVL 35 b §:n soveltamisessa ulkomaisista vakuutusyhtiöistä otettuihin kapitalisaatiosopimuksiin on keskeistä sopimuksen oikeudellinen rinnastettavuus, jolloin sen tulisi sisällöllisesti täyttää samat olennaiset tunnusmerkit. Koska verolainsäädännössä ei ole säästöhenkivakuutuksia vastaavia TVL 34.2 §:n mukaisia tunnusmerkkejä, tulisi nojautua vakuutuslainsäädännön määrittelemiin sisällöllisiin vaatimuksiin. Vaikka TVL 35 b §:n soveltaminen on mahdollista ulkomaisista vakuutusyhtiöistä otetuista kapitalisaatiosopimuksista, sen käytännön tehokkuutta heikentää kansainväliseen tietojenvaihtoon liittyvät haasteet. CRS-tietojenvaihdon alettua 2017 on Verohallinnolla huomattavasti enemmän tietoja käytössään ja tarvittaessa virka-apupyynnöillä saadaan lisätietoja, mutta prosessi on usein huomattavan kuluttavaa resurssien käytön kannalta. Lisäksi tiedot tulevat Verohallinnolle viiveellä ja VML:n oikaisuaikojen päättyminen aiheuttaa merkittäviä haasteita TVL 35 b §:n hyödyntämiseen.

Tutkimuksessa jäi avoimeksi tiettyjä tärkeitä näkökulmia, joita voitaisiin käsitellä jatkotutkimuksissa. Ensinnäkin TVL 35 b §:n EU-oikeudellinen arviointi on osa-alue, josta ei kovin syvällisesti ole vielä kirjoitettu. Toiseksi voitaisiin tutkia empiirisin keinoin sitä, miten TVL 35 b § on muuttanut suomalaisten sijoituskäytäytymistä. Jo lain valmistelun yhteydessä tiedostettiin säännöksen verotusta kiristävä vaikutus, jonka arveltiin siirtävän erityisesti varakkaampien sijoittajien allokaatiota vakuutussijoituksista kohti perinteisiä varainhoidon ratkaisuita kuten sijoitusrahastoja. Finanssialan tilastot kuitenkin osoittavat, että ainakin suomalaisten vakuutusyhtiöiden kapitalisaatiosopimuksiin sijoitetettujen varojen määrä on jatkanut lakimuutoksen jälkeenkin voimakasta kasvua.

Lähteet

Harmaan talouden selvitysyksikkö 2019

Verovilppi kansainvälisessä sijoitustoiminnassa – Ilmiöt Suomen näkökulmasta. Verohallinto 9/2019.

Harmaan talouden selvitysyksikkö 2022

Vakuutuskuoret ja harmaa talous - Selvitys ulkomaisista vakuutustuotteista saatavista tiedoista ja niiden hyödyntämisestä. Verohallinto 3/2022.

HE 172/2017

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vakuutusten tarjoamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 275/2018

Hallituksen esitys eduskunnalle osakesäästötilin tuloverotusta ja eräiden vakuutustuotteiden tuloverotuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Itälä 2016

Itälä, Hannu, Ulkomaiseen sijoitussidonnaiseen henkivakuutukseen liittyvän osakkeen perusteella saadun osingon verotus. Acta Legis Turkuensia 2016–2017 -teos, s. 39–75.

Itälä 2025

Itälä, Hannu, Erityiset veronkiertonormit Suomessa – Tarkastelussa rajat ylittävän sijoitustoiminnan ja varallisuudenhallinnan tuloverotusta koskevat erityiset veronkiertonormit ja EU-oikeuden asettamat rajoitukset. Kauppakamari 2025.

Knuutinen 2015

Knuutinen, Reijo, Mitä on ns. aggressiivinen verosuunnittelu? Verotus-lehti 1/2015, s. 5–19.

KPMG 2016

Automatic Exchange of Information – The Common Reporting Standard. KPMG 6/2016.

Lindgren 2021

Lindgren, Juha, Toisin kuin tosiasiat osoittavat. Verotus-lehti 5/2021, s. 590–599.

Myllymäki 2019

Myllymäki, Janne, Säästö- ja sijoitusvakuutusten verotuksen muutokset vuodelle 2020. Verotus-lehti 3/2019, s. 316–329.

Myllymäki 2020

Myllymäki, Janne, Säästö- ja sijoitusvakuutusten veroedut ennen ja nyt. Verotus-lehti 3/2020, s. 334–348.

Myllymäki 2021a

Myllymäki, Janne, Sijoitusvakuutukset rajat ylittävissä tilanteissa, Osa I. Verotus-lehti 2/2021, s. 153–165.

Myllymäki 2021b

Myllymäki, Janne, Sijoitusvakuutukset rajat ylittävissä tilanteissa, Osa II. Verotus-lehti 3/2021, s. 340–352.

Myllymäki 2021c

Myllymäki, Janne, Sijoitusvakuutuksen sivuuttaminen verotuksessa. Defensor Legis-lehti 2/2021, s. 411–434.

Nykänen ja Nieminen 2021

Nykänen Pekka – Nieminen Martti, Tuloverolain kommentaari – III OSA -> 2 luku -> Yksityisvakuutusetuudet – TVL 35 b §.

OECD 2014

Tuloa ja varallisuutta koskeva malliverosopimus (ns. OECD:n mallisopimus 15. heinäkuuta 2014). Suomentanut Anders Colliander.

OECD 2017

Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version 2017.

OECD 2025

Consolidated text of the Common Reporting Standard (2025). Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters.

PWC 2019

Luovutusvoittoverotuksen ala laajenee edelleen. 20.6.2019.

Suomi ja Viro 1993

Sopimus tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi. Voimaansaattamisasetus 96/1993.

Valtiovarainvaliokunta 2018

Valiokunnan mietintö VaVM 37/2018 vp— HE 275/2018 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle osakesäästötilin tuloverotusta ja eräiden vakuutus tuotteiden tuloverotuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Valtiovarainministeriö 2018

Valtionvarainministeriö, Eri sijoitusmuotojen verokohtelu, Työryhmäraportti. Valtiovarainministeriön julkaisu 14/2018.

Varainhoitoyhtiöiden yhteinen lausunto 2019

HE 275/2018 vp VeJ 07.02.2019 Yhteinen lausunto – EAB Group Oyj, Taaleri Oyj, FIM ja UB Omaisuudenhoito OY Asiantuntijalausunto.

Verohallinnon asiantuntijalausunto 2019

HE 275/2018 vp VeJ 08.02.2019 tarkastuspäällikkö Hannu Kuortti, Verohallinto Asiantuntijalausunto.

Verohallinto 2023

Verohallinnon ohje: Kapitalisaatiosopimuksen verotus. 20.12.2023. Dnro VH/2860/00.01.00/2023. Viitattu 13.4.2026.

Oikeustapaukset

Keskusverolautakunta

KVL 2025/8

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2006/667

KHO 2017:195

KHO 2019:79

KHO 2021:63

KHO 2022:41

KHO 2717/2023

Korkein oikeus

KKO 2024/27

Liitteet

Liite 1 Selvitys tekoälyn käytöstä

Tässä tutkimuksessa on käytetty Grok:n tarjoamaa tekoälyä tutkimuskysymysten muotoilussa, tekstin kieliasun hiomisessa sekä tarkistamisessa. Näiden lisäksi tekoälyä on käytetty aiheeseen tutustumiseen. Tekoälyä ei ole käytetty itsenäisenä lähteenä tai oikeustapausten etsimisessä, eikä sen tuottamaa sisältöä ole sellaisenaan myöskään tutkielmaan otettu. Tutkielman lähdevalinnat, analyysi, tulkinnat ja johtopäätökset ovat tekijän itse tuottamia. Tekoälyä on hyödynnetty Turun yliopiston sallimien ohjeiden mukaisesti.

